

En mosepotte fra den yngre stenalder

Af stud. mag. Klaus Ebbesen

Ved den intense tørveskæring under verdenskrigene blev der gjort mange forhistoriske og historiske fund i de danske moser. En gruppe af disse fund er de såkaldte mosepotter, hvoraf en betydelig del stammer fra yngre stenalder.

Dette store og tildels nye arkæologiske materiale blev kort efter sidste krig gjort til genstand for en sammenfattende behandling af professor C. J. Becker. Næsten alle mosefundne lerkar fra den yngre stenalder kom med den gang, men et enkelt blev overset. Det stammer fra Sørbylille Mose og findes nu på Sorø Amts Museum, hvor det er et af de fineste stykker i oldtidssamlingen. Jeg er derfor civilingeniør Mogens Carlsen taknemmelig for tilladelse til at gøre karret til genstand for denne lille artikel.

Det blev fundet den 22. juni 1927 af Carl Bonnesen, Sørbylille pr. Sludstrup, da han var beskæftiget ved tørveskæring i Sørbylille Mose. Karret lå på siden på bunden af tørvelaget ca. 1,5 m under mosens overflade.

Lerkarret mangler i dag nogle skår i den ene side. De er formentlig slået af, da lerkarret blev draget frem af mosen. Det er ca. 20 cm højt, 24 cm bredt ved munden og 7 cm ved bunden. Det har en tragtformet hals og jævnt rundet bug. Det er ganske velproportioneret og hører til den gruppe af lerkar, som på grund af den tragtformede hals i fagsproget kaldes tragtkar. Det er her gengivet fig. 1.

Næsten hele karrets overflade er dækket med ornamentik. For oven

Klaus Ebbesen

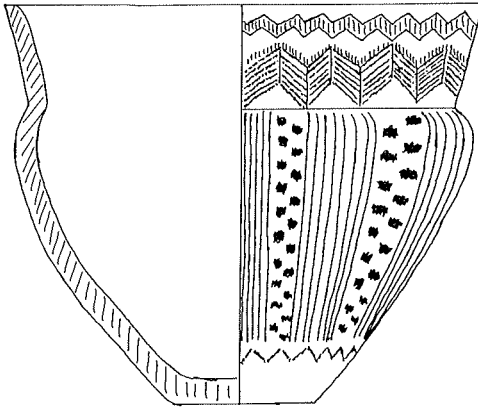
under randen er der to indridsede vandrette vinkellinier med lodrette streger imellem. Derefter følger, ligeledes på halsen et felt af vinkellinier udført i såkaldt furestik. Disse linier er fremkommet ved, at en benpren tildannet med flere spidser er blevet ført skråt ind mod leret, mens dette endnu var vådt. De enkelte vinkler er adskilt ved lodrette streger, ligesom der for oven er en vinkelrække af små korte, lodrette indstik. Bugen er ornamentet med grupper af lodrette linier, udført i den våde ler ved at trække en pind ned ad siden. Imellem disse liniegrupper er der lodrette felter med vandrette uregelmæssige indstik – såkaldt lynlåsornamentik. For neden er ornamentikken afsluttet med en vinkellinie, også denne i furestik.

Lerkarret tilhører den allertidligste del af jættestuetiden (MN Ib) og er nedsat i mosen af de samme folk, som byggede og begravede deres døde i megalitgravene – det såkaldte tragtbægerfolk.

Der blev ikke iagttaget andre genstande dengang, lerkarret blev optaget, men Sørbylille Mose har to gange senere – begge gange under den sidste krig – givet fund af moselerkar fra yngre stenalder. Det ene af disse, som foruden lerkar også indeholdt måltidsrester, er samtidig med det hernævnte lerkar, det andet fund er et par århundreder ældre og tilhører dyssetiden. Også disse to fund blev gjort ved tørveskæring. Det sidstnævnte er specielt interessant derved, at der ved siden af lerkarret, en uornamenteret skål med tragtfornet hals, fandtes to gaffelformede redskaber af træ, såkaldte tvejer. Sådanne gaffelformede redskaber er ikke ualmindelige i moserne, men det er sjældent, at man som i Sørbylille Mose har mulighed for at datere dem. Det må nemlig anses for sandsynligt, at lerkarret er nedlagt samtidig med tvejerne, der stod kun 1 m nord for dette. Tvejerne var stukket skråt ned i mosen gennem tørven og lidt ned i undergrunden. De stod tæt sammen uden dog at røre ved hinanden.

De mosefundne lerkar er en af de få arkæologiske fundgrupper, som kan fortælle lidt om de religiøse skikke, som har hersket hos tragtbæ-

Yngre stenalder

bægerfolket i den yngre stenalder. De er nedsat i moserne, næppe for at virke i sig selv, men som beholdere for ofre af mad, drikke og andre fødevarer. I Sørbylille Mose kendes endog de gudebilleder – tvejerne – som de er nedsat til ære for. Mærkeligt er det, at der ved disse kun fandtes et enkelt lerkar, ligesom lerkarret på Sorø Amts Museum fandtes helt alene. Dette er imidlertid et generelt problem, som gælder for hele gruppen af mosepotter. De findes så sporadisk, at det kun i ganske få tilfælde er muligt at opfatte mosen, hvori de er nedsat, som stedet for en landsbys regelmæssigt tilbagevendende religiøse ofringer.

Lerkarret fra Sørbylille Mose, ligesom de fleste andre mosepotter, er snarere hensat som kun en enkelt families offer til de højere magter. Vi kender ikke de religiøse forestillinger, som de folk har gjort sig, der har nedsat lerkarret. Det er imidlertid naturligt at forestille sig disse madofre som led i en frugtbarhedskult, nedsat i moserne for at give frugtbarhed enten til jorden, dyrene eller muligvis selve husets kvinde.

Sørbylillekarret tilhører som tidligere nævnt den tidlige del af jættestuetiden. Ser man på gruppen af mosefundne lerkar som helhed viser det sig, at de yngre stenalder-lerkar, som indgår i gruppen næsten alle

Klaus Ebbesen

---

tilhører enten dyssetiden eller den ældre jættestuetid. Fra yngre jættestuetid og dolktid kendes kun nogle få lerkar fra moserne, formentlig tilfældigt tabte stykker.

Den religiøse tradition, som blandt andet Sørbylillekarret er udtryk for, forsvinder således frem mod midten af jættestuetiden. Det sker samtidig med, at også andre dele af dragtbægerfolkets religiøse liv ændres. Foran jættestuerne finder man ofte et stort skårlag, som tidligere tolkedes som sager, der var udrømmet fra selve gravkammeret for at give plads til nye afdøde. Nyere undersøgelser har imidlertid vist, at langt de fleste af disse lerkar aldrig har stået i kammeret, men er blevet hensat på gravens randsten, hvorfra de senere er faldet ned på arealet foran og bag randstenene. Denne gruppe af offerkar tilhører også den ældre del af jættestuetiden, yngre kar forekommer næsten aldrig.

Såvel gravfundene som votivfundene i moserne viser således samstemmende en ændring af dragtbægerfolkets religiøse praksis frem mod midten af jættestuetiden. Et egentligt religionsskifte må have fundet sted.

Det er sjældent, man i forhistorisk tid har mulighed for at belyse det religiøse liv og ændringerne i dette. Lerkarret fra Sørbylille Mose er imidlertid med hertil.